

Universal Declaration of Human Rights - Julia

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

DUNYA' MUME MCGGJYA' HAKYAW DANTIIGELIKAN

Kúmapabila

K'à mìnà à mà kó dúnya' mànton' bɛɛ ká kan ni bònɔya ye, àni kó bɛɛ ká kan sàriya' la làkika' la, kó ò le be bɛɛ ya hòɔnya' sàbati, kà bɛɛ kánya násuma' dúnya' sigi' la.

K'à mìnà à mà kó mcɔɔɔya hákɛ lɔnbaliya' ni à jàtɛbáliya' nàna ni syáman ye dúnya kɔɔɔ, minw kà hádamadenw dùsu' kási, àni K'à mìnà mà tɛlɛ kúra min bɔɔra, à fɔra kó kúma' mín ká dí mín yé, ò bé ò fɔ, díina' mín ká dí mín yé, ò bé ò kɛ, kó mcɔɔɔw kà síran ɲɔɔɔn ná, ò bánna, kó fàgántánya júgu bánna, ò kúma' kera bɛnkan ye min kera hamamadenw haminankoba ye,

K'à mìnà à mà kó kà mcɔɔɔya' hákɛ' látanga ní sàriya' sigili' yé sɛn kán, yé wájibi yé wálasa mcɔɔɔw kàna wájibiya kà múruti bènkánni' kánma, àni fàngajúgu' kánma,

K'à mìnà à mà à ká kán tériya' yé kɛ jàmanaw ni ɲɔɔɔn cɛ,

K'à mìnà à mà dúnya' mume sáratikan' ná, Dúnya' jàmanaw yá tɔ màntonw bɛɛ kà à yira kó ù lánin bɛ mcɔɔɔya' hákeyabaw' la, ù lánin hádamadenya' tá bònɔya' ní à lànbɛ' la, ù lánin bɛ cɛw ní mùsow kányangɔɔɔmaya' lá hákɛ' lá, ní ù kà nàniya' siri kà mcɔɔɔya' yá ɲɛ sàbati, àni kà nánamaya' kɛcogo núman' sigi sɛn kán hòɔnya' bɛɛɛɛ kɔɔɔɔ,

K'à mìnà à mà Dúnya' jàmanaw kà à nàniya kó ù bé jɛn ní Tɔnba yé kà mcɔɔɔya' hákeyaw látanga à ná' mà dúnya' mume kɔɔɔɔ,

K'à mìnà à mà, ò nàniya núman tɛ sé kà síra' sɔɔɔ ní bɛnkélenma má kɛ mcɔɔɔya' hákeyako ní à hòɔɔnyako' kán,

Dúnya' tɔnba' ya ɲɔɔɔɔlajɛɛɛba' kà í kán' bila kà dunya' mumɛɛ mcɔɔɔɔ hakeɛyaw dantigɛɛlikan gánsi kà à yira ò nàniya ɲɲuman yé fɛɛn ye, mín ká kán kà kɛɛ mànton' ni náɔɔɔɔn' bɛɛɛɛ làɲɲíni ye, yálasa mcɔɔɔɔ kelen kelen bɛɛɛɛ, àni jɛɛkulu kelen kelen bɛɛɛɛ ye nin dántigɛɛlikan' nín tó ù hákili' lá, kà ù kàlan' ní lámadamuni' kɔɔɔɔ, kà fɛɛɛɛ kɛɛ dɔɔɔɔɔnín dɔɔɔɔɔnín ù ya húkumu' kɔɔɔɔ, wálima dúnya bɛɛɛɛ kɔɔɔɔ, kà hákɛɛya nínugu ní hòɔɔɔɔnya nínugu látàngali' yíriwa, àni kà à kɛɛ bɛɛɛɛ ye sɔɔɔn ù mà ɲɲá mà, à kɛɛɛɛ ù ya jàmana kɔɔɔɔɔɔna ye, wálima jàmana gbɛɛɛɛ min bé ù ya màra' kɔɔɔɔ.

Baabu ɲɔɔna

Wólo' lá, hádamaden' bɛɛ ye hòɔɔn ye, bɛɛ ká kán lànbɛ ní hákeyaw Mcɔɔ bɛɛ ye hákilitigi ye, bɛɛ ye hákilima ye ; ò là, ù ká kán kà ɲɔɔɔn mína ní bádenya ye.

Báabu 2 nan

Mcɔɔɔ' bɛɛ dɔ bɛ kà à lɔn kó í ká kán ní mcɔɔɔya hákeyaw ní à hòɔ kófɔɔnín' bɛɛ ye nín dántigɛɛlikan' nín kɔɔɔ, mcɔɔɔ má bɔ mcɔɔ kɛɛnɛkɛɛnninya lá, fàragbɛko ní fàrafinko tɛ à la, síyawoloma tɛ à cɛ ni múso má bɔ ɲɔɔn ná, í bɛ kán mín fɔ, ó tɛ à la, díinako tɛ à lá, hákilila ye mín yé pólitikiko' lá, wálima hákilila gbɛɛw, ó tɛ à bɔɔɔɔko tɛ à lá, n ye fàgántanden ye wálima n ye fàgamaden ye, ó à la, nàfolotígíya ní bólokolonya tɛ à la, nàmakalako ní hòɔɔnyako tɛ à la ; fɛn o fɛn bɛ nà ní wólomali' ye mcɔɔɔw ní ɲɔɔɔn cɛ, ò sí tɛ à lá.

O cógoya kélen mà, bɔɔɔɔ má bɔ bɔɔɔɔ la. I bɔɔɔɔ' lànbɛ' tɔw cɛ' mà, í ya jàmana' kera jàmana' yɛɛmahòɔɔnyanin ye, à kɛ jàmana ye mín bɛ jàmana gbɛɛ ya màra kɔɔɔ, wálima à bɛ à yɛɛ bólo jàmana gbɛɛ ya húkumu' kɔɔɔ, wólomali sí tɛ kɛ kà lá ò kán.

Báabu 3 nan

Mcɔɔɔ' kera cogo ó cogo, à ká kán ní nánamaya' ye, à ká kán ní hòɔɔnya' ye, à ká kán ní lákandali' ye.

Báabu 4 nan

Mɔɔɔ sɪ tɛ sɛ kà mɪna kà í kɛ jɔn yɛ wálɪma kà í kɛ bólokoɔmɔɔɔ yɛ, jɔnya' bǎnna, jɔnféere' bǎnna sàriya' la.

Báabu 5 nan

A mán kán mɔɔɔ sɪ yɛ jàngáta, wálɪma kà làjába, wálɪma kà à ní ɛɔɔ, níjuguya' dǎnmátemɛ' fɛ, fɔ kà à lèebu.

Báabu 6 nan

Bɛɛ ká kán ní lànbe' yɛ sàriya' lá, à kɛra yɔɔɔ ó yɔɔɔ yɛ.

Báabu 7 nan

Bɛɛ ká kán sàriya' lá, àyiwa bɛɛ ká kán ní sàriya' ya làtangali' yɛ kà à sɔ à má kɛ wólomali yɛ. Bɛɛ ká kán ní kɔsemɛ yɛ sàriya' là kà i yɛɛ tǎnga bɔ wólomali' sùgu ó sùgu mà, mín be dǎntigelikan' nín sɔɔɔ, àni mín be se kà nà ní à sɔɔɔli' yɛ.

Báabu 8 nan

A be bɛn mɔɔɔ bɛɛ yɛ cɛn yɛɛ l, í yɛ í ya jàmana' sàriyaso' màgbɛ sàriya' mín jásininin bɛ ò kóɲa' mà, kà i lákisi kà bɔ wálew mà, mínw be jàmana sàriyaw sɔɔɔ.

Báabu 9 nan

A mán kán mɔɔɔ sɪ yɛ mɪna, wálɪma kà dòn kàso' la, wálɪma kà à gbɛn kà bɔ à fàso' la, kà à sɔɔɔ kùn tɛ à la.

Báabu 10 nan

A ká kán mɔɔɔ' bɛɛ yɛ, bɛɛ fána ká kán ò lá, ni bɛn kɛra i kán, i ya kiti tige námara tɛ mín na, bɛɛ ɲa'na, tìribinali la, mín be à yɛɛ sàgo' la, ká kán mín na fána, tìribináli' mín bɛna jó dí à mà kà à ya hákɛ lɔ à yɛ, wálɪma kà jàlaki' bɛn à kán cɛn' yɛɛ la, ni à jó tɛ à la.

Báabu 11 nan

1. Ní mɪnaliko lára mɔɔɔ ó mɔɔɔ kùn, à tɛ se kà mɪna ábada, fɔ ni kiti kà à yira tìribináli' la, kà à sɔɔɔ áwoka kà à láfàsa, kó àlɛ nɔ' lò làkíka' la.
2. Mɔɔɔ sɪ tɛ se kà mɪna kó la, kó' mín ketuma' kà à sɔɔɔ kójugu tɛ i ya jàmana' kɔɔɔ, wálɪma dúnya' sàriya' la. Mɔɔɔ' be kó' kɛ tuma' mín na fána, à ni ɲàngíli' mín ká kán, ò wágati' la, fóyi tɛ se kà fàra ò kán kɔ' fɛ.

Báabu 12 nan

A tɛ bɛn mɔɔɔ sɪ yɛ i sɛn' dòn mɔɔɔ gbɛɛ ya ɲánamaya' kóɲaw la, à ya sókɔɔ kóɲaw la, àni kà à ya bàtakiw kɔɔɔna gundow la, kà à sɔɔɔ jɔɲjɔn tɛ à lá ; wálɪma kà mɔɔɔ' lèebu, kà à tɔɔɔ' cɛn. Sàriya' ká kán kà lɔ bɛɛ kɔ kɔɔ kà i látànga kà bɔ ò kó sùguya' mà.

Báabu 13 nan

1. Kà tágama jàmana' kɔɔɔ, yɔɔɔ ó yɔɔɔ ká dí i yɛ, jàmana' yɔɔɔ' mín ká dí i yɛ, kà sìgi yèn fána, o bɛnna bɛɛ yɛ.
2. Kà bɔ i fàso' la à ká dí cógo' mín, kà sègi à ká dí i yɛ cógo' mín, ò bɛnna bɛɛ yɛ.

Báabu 14 nan

1. ɲánimabori' ɲá, mín yɛ kà siran i ní' ɲá kà i yɛɛ ɲíni, à be bɛn bɛɛ yɛ yɛ dògotu ɲíni, kà jàmana gbɛɛ ɲíni, kà i kàlifa' sìgi yèn, wà jàmana sɪ tɛ se kà bǎn i la kà i gbɛn.
2. Kà kójugu' kɛ sàriya' ká kán kà i nɔ' mɪna mín na, wálɪma mín dúnya' sàriyaba' sɔɔɔ, kó i be bòli kà tága i kàlifa jàmana gbɛɛ la, ò kó tɛ.

Báabu 15 nan

1. Mɔ́gɔ' kera cógo ó cógo, à ká kán ni jàmana' dɔ́ jàmanadénýa ye.
2. Mɔ́gɔ si ya jàmanadénýa' te se kà bɔsi i la kà à sɔɔ kùn jɔ́jɔ́n te à wà mɔ́gɔ si te se kà mɔ́gɔ si bàli kà bɔ jàmana' dɔ́ jàmanadénýa' la kà dòn dɔ́gbere tá la.

Báabu 16 nan

1. Cɛ' ni mùso' fɛn ó fɛn séra bálíkuya' mà, à be ben i ye fúru kɛ, kà kɛ ; lónanya ní dɔ́gúlénýa te ò la, díinako te ò la. Cɛ ni mùso bɛɛ ká kán sàriya' la, fúru' sirilí' la, celasígí' kɔ́kɔ, àni fúrusa' tá fànfela' la.
2. Fúru' te sé kà sirí ní à má kɛ ni fúrujɔ́kɔ́n' fila ya jɛn' ye.
3. Dénbaya dénbayaw kenin jɔ́kɔ́n kán, ò le ye sìgida' ni màrada' jù' ye, wà à ká kán sìgida' ni fànga' ye ù lákanda.

Báabu 17 nan

1. Mɔ́gɔ kélén, wálíma jekúlu', bɛɛ ká kán ni táya' ye, bɛɛ tá ye i tá ye.
2. Mɔ́gɔ dɔ́ mán kán kà bèn dɔ́ kán kà à tá bɔsi à la fàniya' kán.

Báabu 18 nan

Míiriya' mín ká dí i ye, i hákili' kà fɛn' mín mìnà, díina' mín ká dí i ye, bɛnna bɛɛ ye ; ò kɔ́ɔ' ye kó ni i be à fɛ kà bɔ díina' dɔ́ la kà dòn dɔ́gbɛ la, ò be i mà ; kà díina' fàlén, ò be i mà ; àyiwa bɛɛ be se kà i ya séli' ni ya díina' kɛ i kélén, wálíma jàma' la, sùtara la wálíma kɛnɛ' kán, à kera kàlanni' tá síra' ye, wálíma bàto' tá síra', wálíma séli.

Báabu 19 nan

Hákilila' mín ká dí mɔ́gɔ' mín ye, ò bɛnna i ye, à fɔlɪ' kɛnɛ' kán, ò dàgara ye. O kɔ́ɔ' ye kó mɔ́gɔ si te se kà mɔ́gɔ tɔ́ɔ́ à hákilila' kánma, mɔ́gɔ se kà mɔ́gɔ' bàli kà kùnnafóniw gánsi yɔ́ɔ́' mín ká dí i ye, jàmana' mín ká dí i ye.

Báabu 20 nan

1. Kà jɔ́kɔ́n lájɛn jɔ́kɔ́nye bolo mà, wálíma kà tɔ́n' sìgi, ò dàgara mɔ́gɔ' bɛɛ ye.
2. A te se kà wájibiya mɔ́gɔ si kán, kó i ye kɛ tɔ́n dɔ́ tɔ́nden ye kà à sɔɔ à mán dí i ye.

Báabu 21 nan

1. A be ben bɛɛ ye i sèn' dòn i fàso' kópaw jánabɔlɪ' la, à kera yɛɛbakun' ye wálíma i kà i wàsa' dòn mɔ́gɔ gberɛ la, i yɛɛ kà mɔ́gɔ' mín sùgandi i yɛɛ mà.
2. Kà lɔ́yɔ́ɔ́' sɔɔ i fàso' fòrobabáaraw la, ò be ben mɔ́gɔ bɛɛ ye, wà bɛɛ ká kán à la.
3. Jàma' nàniya' le ye màrabólo' ya fànga' jù' ye ; jàma' be ò ɲ lánkɛnɛmaya kàlafíli' sèn' fɛ, ni' ò ye wóte' ye, námara te mín na. O kàlafíli' ká kán kà kɛ tuma ni tuma, bɛɛ ye wóte cógo kélén na, gùndo la wálíma cógo la, bɛɛ be i yɛɛ le nàniya' yira.

Báabu 22 nan

Sìgidénýa' húkumu' kɔ́kɔ, bɛɛ ká kán ni i fàso' màrabólo' ni dúnya' tɔ́ demɛ' ye, i ya dúnyalatigɛ' gbeleyaw la ; bɛɛ ká kán ni nàfasɔ́ɔ́ hákeya' ye, àni mɔ́gɔ́yá' hákeya', àni lɔ́nko' ni séko' hákeya' mín be í lánbe' kɔ́ɔ́ta, kà í ya hádamadenýa' sàbati.

Báabu 23 nan

1. Bɛɛ ká kán ni báara' ye, báara' mín kà dí à ye, bèn te kɛ à kán báara' mín na ; bɛɛ ká kán kà látànga báarasɔɔbaliya' fána mà
2. Mɔɔɔ' ni mɔɔɔ' mín ya báara' ye kélen ye, òlugu ká kán ni sàra kélen ye, wólomali te mín na.
3. Báarakela' bɛɛ ká kán ni sàra ye, mín be bɛn à ya báara' kíima' mà, mín be à màkò' nà, mín be à tó à ni à ya dénbaya' be bálo ù hákɛ' la, bònɔya' kɔɔɔ ; kà sínɔnasigi' fána jàtɛ' mìnà ò la n'à be bɛn.
4. A be bɛn bɛɛ ye sendika sigi, wálima kà dòn sendika' la, yálasa kà i yɛɛ látànga.

Báabu 24 nan

Bɛɛ ká kán ni làganfiya' ni dàamu' ye : ò be à yira ko dàn ká kán kà ye báara' kùntaga' la, báarakela ká kán kà baara' bila tùma ni tùma.

Báabu 25 nan

1. Bɛɛ ká kán ni jánamaya' dàamu' ye, mín be à tó à ni à ya bálo', ù fɛɛɔɔɔ, ù sìyɔɔ', ù fúrakeli', àni jánamaya' làganfiyalan' be mɔɔɔya cógo' mín ; báarakela' ká kán ni màrabólo' ya demɛ' ye ní ya báara' cenna, ní jànkáro' kà lásigi, ní lùjura kà à sɔɔɔ, ní à kɛ firiyatɔ ye, ni kɔɔɔ' nàna kà à dɛɛ, wálima gbɛɛɛ' fɛn ó fɛn kà à sɔɔɔ, mín be à kɛ dɛɛɛbagatɔ ye kà à sɔɔɔ à yɛɛ nɔ tɛ.
2. Mùsow ya kɔɔɔmɔɔya' ni dénw ya dénmisɛnya' ká kán ní demɛ màgbɛn kɛɛnɛkɛnnin ye. A kɛra fúrukɔɔɔden ye, wálima à kɛra fúrukɔfɛden ye, dénn' bɛɛ ká kán ni tàngali' ye.

Báabu 26 nan

1. Bɛɛ ká kán ni kàlan' ye. Sàra mán kán kà bɔ ò kàlan' nà, i n'àfɔ kàlan' dùgumála' fò kà tága sé sépe' mà, wálà bèpes' la. Kà tága sé mà, ò ye wájibi ye. Tɛkinikikàlan' ni báarakalan' ká kán kà kɛ fɛ kɔɔkɔnnin ye ; sánfɛkalan' ká kán kà mɔɔɔya bɛɛ mà, bɛɛ ká kán kà kánya à la.
2. Kàlan' làpíní' ká kán kà kɛ kà mɔɔɔ' ya hádamadenya' fá, àni mɔɔɔya' hákɛw ni à hɔɔɔnya' lásàbati. A ká kán kà mɔɔɔnfamuya mɔɔɔnbonya' sàbati mɔɔɔw ni mɔɔɔn ɛɛ, kà tériya' sàbati jàmanaw sìyaw ni díinaw ni mɔɔɔn ɛɛ, àni kà dúnya' tɔnbà' demɛ jásuma' la dúnya' kɔɔɔ.
3. Dénn' ládamu cógo ni à ya kàlan' sífaya' sùgandili' ye fàɛɛ ni bámuso' tá lè ye fɔɔɔ.

Báabu 27 nan

1. A be bɛn bɛɛ ye i sènn' dòn, à ká dí i ye cógo' mín na, i ya jàmalájekow ni jánagbew la, kà dàamu' sɔɔɔ sékow la, àni kà i niyɔɔ' kɛ lɔnkow yíriwali' la, kà ù nàfa' sɔɔɔ.
2. Fɛn ó fɛn bɔra lɔnkow ni sékow ni másalaw kɔɔɔ, ní à béna kɛ báasi mɔɔɔw mà, à kɛra ù bólofen cenni ye wálà kùnmasúuli, bɛɛ ká kán ni làtangali ye òlúgu mà.

Báabu 28 nan

Dàntigelikan' kɔɔɔ hákɛyaw ni hɔɔɔnya' sàbatíli' sigida' la, jàmana' kɔɔɔ, àni dúnya' mùmɛ kɔɔɔ, bɛɛ ká kán ní ò ye.

Báabu 29 nan

1. Sigida' ya hákɛ' ye mɔɔɔ kélen kélen bɛɛ kùnkò ye, k'à lá à kán ní sigida' tɛ, i ya mɔɔɔya' te dáfa.
2. Dàn sí te mɔɔɔ' ya hákɛyaw' ni à ya yɛɛmabíla' la, fò à dɔ be kà i kɔɔɔsɔ à kana mɔɔɔ gbɛɛ tɔɔɔ, à ye i jànto mɔɔɔ gbɛɛ ya hákɛyaw la, àni jógoɔumanya' ni jàlì' ni jàma' làganfiya' kánma, bɛɛkanya' kɔɔɔ.
3. O hákɛyaw ni n-tá-ye-n-yɛɛ-ye' te bɛn cógo sí la, ní ù be Dúnya' tɔnbà' ya sàriyaw sɔɔɔ.

Báabu 30 nan

Yɔɔɔ sí te dàntigelikan' nìn kɔɔɔ, ní fànga, wálima jàmakúlu, wálima mɔ gbansan be sé kà míiriya gbɛɛ bɔ ò kɔɔɔ kà nà ni ków ye wálima wáleyaw ye, minw bena ni dàntigelikan' nín hákɛw ni à hɔɔɔnya' bènni' ye.

